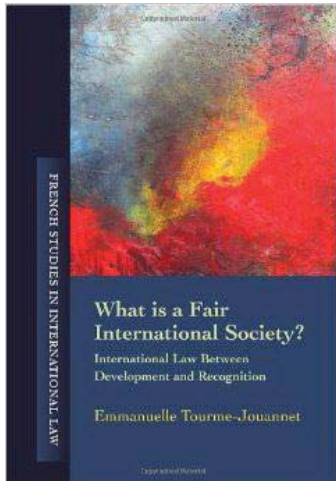

วิจารณ์หนังสือ “What is a Fair International Society?”

พนัญญา ลาภประเสริฐพร

บทวิจารณ์หนังสือ Book Review

โดย พณัญญา ลาภประเสริฐพร*

“What is a Fair International Society?”
เขียนโดย Emmanuelle Tourme-Jouannet
ปี ค.ศ. 2013. 219 หน้า สำนักพิมพ์ Hart
ISBN 978-1-84946-430-7

ในโลกยุคหลังอาณานิคมและหลังสงครามเย็น (post-colonial and post-Cold War) สังคมโลกเผชิญกับปัญหาว่าด้วยความยุติธรรมสองประการด้วยกัน กล่าวคือ ความไม่เท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจและสังคมระหว่างประเทศร่ำรวยและประเทศยากจน และความท้าทายที่เกิดจากการเรียกร้องให้เคารพในวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ที่แตกต่างกัน¹ หนังสือ “What is a Fair International Society?” หรือแปลตรงตัวว่า “สังคมระหว่างประเทศที่เป็นธรรมคืออะไร?” เป็นหนังสือกฎหมายระหว่างประเทศที่ต้องการตอบปัญหาความยุติธรรมข้างต้นโดยการวิเคราะห์กฎหมายระหว่างประเทศสองสาขาด้วยกัน กล่าวคือ กฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยการพัฒนา (International Development Law) และกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยการรับรอง (International Law of Recognition)² อันเป็นกฎหมายว่าด้วยการยอมรับในศักดิ์ศรีอันเท่าเทียมของอัตลักษณ์ที่แตกต่างกัน (“recognition of their equal dignity and specific identity”)³ ผู้เขียนเลือกใช้วิธีการเล่าถึงประวัติศาสตร์

* นักศึกษาปริญญาเอกสาขากฎหมายระหว่างประเทศ มหาวิทยาลัยเคอร์ก-เอากุส เกิซทิงเง่น ประเทศเยอรมนี ผู้เขียนขอแสดงความขอบคุณอย่างยิ่งต่ออาจารย์ลลิต ก่อวุฒิกุล รังษี และ Maria Victoria Cabrera Ormaza สำหรับความคิดเห็นและคำแนะนำอันมีประโยชน์ยิ่งต่อบทวิจารณ์หนังสือนี้

¹Emmanuelle Tourme-Jouannet, *What is a Fair International Society* (Oxford: Hart Publishing, 2013), p. 1.

²กฎหมายว่าด้วยการรับรองเป็นสาขากฎหมายระหว่างประเทศตามความเข้าใจของผู้เขียน ผู้อ่านสามารถอ่านข้อถกเถียงเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยการรับรองได้เพิ่มเติมใน Jean D’aspremont “The International Law of Recognition: A Reply to Emmanuelle Tourme-Jouannet,” *EJIL* 24 (2013): 2.

³Tourme-Jouannet, *op.cit.*, p. 101.

การก่อตัวและพัฒนาขึ้นของกฎหมายแต่ละสาขา สร้างกรอบความคิด (conceptualize) ตั้งคำถาม และชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดของกฎหมายนั้นๆ โดยมีได้วิเคราะห์ตีความด้วยบทกฎหมายอย่างตำรากฎหมายทั่วไป หากแต่นำพาผู้อ่านถอยหลังออกจากกฎหมายมาอยู่บนกึ่งกลางระหว่างกฎหมายและมุมมองของสังคมศาสตร์อื่นๆ⁴ หนังสือถูกแบ่งออกเป็นสองส่วนหลักตามกฎหมายทั้งสองสาขานี้ และปิดท้ายด้วยการอธิบายถึงความเชื่อมโยงกันระหว่างกฎหมายทั้งสองสาขานี้และความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายสองสาขานี้ต่อกฎหมายเศรษฐกิจระหว่างประเทศ (International Economic Law) ในการแสวงหาความยุติธรรม

ความน่าสนใจ

หนังสือเล่มนี้มีความน่าสนใจหลายประการด้วยกัน นอกจากวิธีการที่ค่อนข้างไปทางสหวิทยาการอันจะเป็นการเปิดมุมมองนักกฎหมายระหว่างประเทศมิให้ถูกจำกัดอยู่แต่เพียงศาสตร์ของตนเองแล้ว ต้นฉบับของหนังสือเล่มนี้ถูกเขียนในภาษาฝรั่งเศส ซึ่งเป็นประเทศผู้ให้กำเนิดกฎหมายระหว่างประเทศด้านการพัฒนา และมีมุมมองที่แตกต่างจากเหล่านักกฎหมายที่ใช้ภาษาอังกฤษ กล่าวคือ นักกฎหมายฝรั่งเศสเชื่อว่ากฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยการพัฒนาเป็นสาขากฎหมายอันเป็นเอกเทศแยกออกจากกฎหมายระหว่างประเทศสาขาอื่น ซึ่งสะท้อนความมุ่งหวังที่จะเปลี่ยนแปลงระบบกฎหมายเพื่อความยุติธรรม ในขณะที่นักกฎหมายที่ใช้ภาษาอังกฤษมองว่ากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนานี้เป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายเศรษฐกิจระหว่างประเทศซึ่งอยู่บนพื้นฐานของระบบเสรีนิยมและทุนนิยมเท่านั้น⁵ นอกจากนี้สำหรับนักกฎหมายระหว่างประเทศในประเทศไทยแล้ว หนังสือเล่มนี้ยังมีคุณค่าอย่างยิ่งเพราะเป็นการกล่าวถึงประเด็นที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทยอย่างมากในฐานะประเทศ “กำลังพัฒนา” และในเวทีโลก ประเทศไทยเรียกร้องให้นานาประเทศยอมรับวัฒนธรรมที่แตกต่างของเรา⁶ ในขณะที่ภายในประเทศของเราเองก็มีปัญหาชนกลุ่มน้อยที่ได้รับการปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม ซึ่งบางกรณีอาจนำไปสู่ความขัดแย้งรุนแรงอย่างกรณีสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

⁴Tourme-Jouannet, Ibid., p. 3.

⁵ibid., pp. ix-x.

⁶Ibid., p. 168.

เนื้อหา

ส่วนที่ 1 กฎหมายว่าด้วยการพัฒนา

ส่วนที่ 1 *กฎหมายว่าด้วยการพัฒนา* ถูกแบ่งออกเป็น 4 บทย่อยด้วยกัน โดย 2 บทแรกกล่าวถึงประวัติความเป็นมาของกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยการพัฒนาโดยผู้เขียนแบ่งพัฒนาการออกเป็น 2 สมัยด้วยกัน คือ บทที่ 1 กฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยการพัฒนาแบบคลาสสิก (Classical International Development Law) และบทที่ 2 กฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยการพัฒนาสมัยใหม่ (New International Development law) จากนั้นผู้เขียนประเมินผลของกฎหมายว่าด้วยการพัฒนาในบทที่ 3 และเสนอแนะแนวทางและความคาดหวังของผู้เขียนในบทที่ 4

ผู้เขียนเล่าถึงประวัติความเป็นมาของกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยการพัฒนาแบบคลาสสิก (บทที่ 1) นับตั้งแต่หลังการก่อตั้งองค์การสหประชาชาติในปี ค.ศ. 1945 ซึ่งประเทศต่างๆ มิได้ถูกแบ่งเป็นประเทศที่มีอารยธรรมกับประเทศไร้อารยธรรมอย่างในอดีต หากแต่ถูกแบ่งเป็นประเทศพัฒนาแล้วกับประเทศกำลังพัฒนาโดยใช้หลักเกณฑ์ทางเศรษฐกิจ ซึ่งก็เป็นการแบ่งตามหลักเกณฑ์ของประเทศตะวันตกเช่นเดียวกัน หลังจากได้รับอิสรภาพจากการเป็นอาณานิคม ประเทศกำลังพัฒนาต้องการที่จะพัฒนาเศรษฐกิจประเทศของตนตามหลักเกณฑ์นี้ โดยเรียกร้องความช่วยเหลือทางการเงินและเทคโนโลยีจากประเทศร่ำรวย จนมาถึงยุคทองของประเทศกำลังพัฒนาในปีคริสต์ศตวรรษที่ 1970 ประเทศกำลังพัฒนาได้เรียกร้อง “ระบบเศรษฐกิจโลกใหม่” (a New International Economic Order หรือ NIEO) เพื่อเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจโลกให้เป็นธรรมและเอื้อประโยชน์ให้ประเทศกำลังพัฒนาสามารถพัฒนาประเทศให้ทัดเทียมกับประเทศร่ำรวยมากขึ้น หากแต่ความพยายามในการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจโลกแทบทั้งหมดก็พบกับความล้มเหลว

จนกระทั่งยุคหลังสงครามเย็นนับแต่ปีคริสต์ศตวรรษที่ 1990 แนวคิดด้านการพัฒนาหันมาอยู่ภายใต้แนวความคิดทางเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมสมัยใหม่ (neo-liberalism) ที่เชื่อว่าการกลไกตลาดจะแก้ปัญหาทุกอย่างอันรวมไปถึงการยกระดับคุณภาพชีวิตของทุกคนด้วย และรัฐไม่ควรเข้ามาแทรกแซงควบคุมตลาด แต่ในขณะเดียวกันนี้ มิติใหม่ของแนวคิดว่าด้วยการพัฒนาก็ได้ก่อตัวขึ้นเช่นเดียวกัน ผู้เขียนเรียกแนวความคิดเหล่านี้ภายใต้ชื่อกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยการพัฒนาสมัยใหม่ (บทที่ 2) ความเข้าใจว่าการพัฒนาจำกัดอยู่ที่การเจริญทางเศรษฐกิจในระดับประเทศถูกขยายให้กว้างขึ้นโดยหันมาให้ความสำคัญกับการพัฒนามนุษย์ (human development) และคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมด้วยเป็นสำคัญ (sustainable development) และในปัจจุบัน เป้าหมายหลักของการพัฒนาที่ได้รับความสำคัญมากที่สุด

คือการต่อสู้กับปัญหาความยากจน (the fight against poverty) ดังที่ปรากฏอยู่ในเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals 2000) และในข้อเสนอสำหรับเป้าหมายการพัฒนาใหม่สำหรับปี ค.ศ. 2016 เป็นต้นไป (Sustainable Development Goals) โดยผู้เขียนเชื่อว่าแนวทางการพัฒนาที่จำกัดอยู่เพียงการแก้ปัญหาความยากจนนี้มีข้อเสียที่ยิ่งใหญ่คือ การเบี่ยงเบนความสนใจของสังคมโลกจากการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ นั่นคือการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจเสรีนิยมที่ไม่เป็นธรรม⁷

ส่วนที่ 2 กฎหมายว่าด้วยการรับรอง

สำหรับผู้เขียน กฎหมายว่าด้วยการรับรองหมายถึงหลักกฎหมายต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการรับรองในศักดิ์ศรีอันเท่าเทียมและความแตกต่างในอัตลักษณ์ ไม่ว่าจะเป็นความแตกต่างอันเกิดจากวัฒนธรรม เชื้อชาติ เพศ ฯลฯ⁸ ในส่วนที่ 2 นี้ ผู้เขียนแบ่งเนื้อหาออกเป็น 5 บทย่อยด้วยกัน โดยเริ่มจากการเล่าความเป็นมาของการรับรองในทางระหว่างประเทศนับแต่สมัยอาณานิคมจนถึงหลังสงครามเย็น (บทที่ 5) ก่อนที่จะวิเคราะห์กฎหมายต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการรับรอง นับตั้งแต่กฎหมายว่าด้วยความหลากหลายทางวัฒนธรรม (บทที่ 6) กฎหมายสิทธิมนุษยชนอันประกอบไปด้วยสิทธิของชนกลุ่มน้อย (right of minorities) สิทธิชนพื้นเมือง (rights of indigenous peoples) และสิทธิสตรี (บทที่ 7) รวมไปถึงการเรียกร้องให้ยอมรับในการกระทำผิดของตนในประวัติศาสตร์ (Reparations for Historical Wrongs) (บทที่ 8)

ผู้เขียนรวบรวมประเด็นปัญหาที่น่าสนใจของกฎหมายต่างๆ ข้างต้นไว้หลายประการด้วยกัน อาทิ ปัญหาการขัดกันระหว่างกฎหมายสิทธิมนุษยชนที่มีรากฐานมาจากวัฒนธรรมตะวันตกกับการเคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่าง ซึ่งการเคารพความแตกต่างโดยให้ตีความกฎหมายสิทธิมนุษยชนตามแต่ละวัฒนธรรมอาจขัดต่อวัตถุประสงค์ของกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่มุ่งคุ้มครองมนุษย์ทุกคนด้วยมาตรฐานเดียวกันอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเป็นเชื้อชาติ ศาสนาหรือวัฒนธรรมใด⁹ อีกประเด็นที่น่าสนใจคือปัญหาความไม่เท่าเทียมของสตรี โดยผู้เขียนกล่าวถึงความเห็นของนักสิทธิสตรีที่มองว่าต้นตอของปัญหานั้นอยู่ที่ระบบกฎหมายระหว่างประเทศนั่นเองซึ่งเป็นระบบที่มีผู้ชายเป็นศูนย์กลาง (androcentric)

⁷Tourme-Jouannet, *ibid.*, pp. 62-65.

⁸*Ibid.*, p. 101.

⁹*Ibid.*, p. 172.

เป็นระบบกฎหมายที่ถูกสร้างขึ้นนับแต่อดีตโดยผู้ขายและเพื่อประโยชน์ของผู้ขายเป็นสำคัญ¹⁰ นอกจากนี้ ผู้เขียนยังกล่าวถึงความท้าทายที่กฎหมายระหว่างประเทศจะสามารถเคารพในอัตลักษณ์ที่แตกต่างอย่างแท้จริงได้อย่างไรในเมื่อระบบกฎหมายระหว่างประเทศเอง ภาษาหรือถ้อยคำที่ใช้ในการเรียกร้อง เช่นคำว่า “สิทธิ” ก็มีรากเหง้ามาจากตะวันตกทั้งสิ้น¹¹

ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายว่าด้วยการรับรองและกฎหมายว่าด้วยการพัฒนา

ผู้เขียนเห็นว่ากฎหมายว่าด้วยการรับรองและกฎหมายว่าด้วยการพัฒนามีความเชื่อมโยงกันทั้งในลักษณะสนับสนุนกันและขัดกัน *สนับสนุนกัน* ในแง่ที่ว่า การจัดการที่ดินหรือเลือกประติบัติต่อผู้ที่มีความแตกต่างทางอัตลักษณ์ย่อมเป็นการให้โอกาสอันเท่าเทียมในการเข้าถึงทรัพยากรหรือบริการของรัฐเพื่อสร้างชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น¹² และความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นนี้เองเป็นหนึ่งในปัจจัยที่ทำให้รู้สึกเท่าเทียม ไม่ด้อยกว่า *ขัดกัน* ในแง่ที่ว่า กฎหมายว่าด้วยการพัฒนาเองมีพื้นฐานอยู่บนการแบ่งแยกระหว่างประเทศที่ “พัฒนาแล้ว” กับประเทศที่ “ด้อยพัฒนานกว่า” ซึ่งเป็นการตอกย้ำการถูกครอบงำโดยวัฒนธรรมตะวันตกอยู่นั่นเอง ดังนั้น¹³ หนังสือเล่มนี้ชี้ให้เห็นถึงปัญหาต่างๆ อันเป็นความท้าทายของนักกฎหมายระหว่างประเทศอย่างยิ่งที่จะจัดการความสัมพันธ์ของกฎหมายทั้งสองสาขานี้รวมถึงก้าวผ่านข้อจำกัดของกฎหมายระหว่างประเทศเพื่อบรรลุเป้าหมายในการรักษาความยุติธรรมทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคมและการเคารพในศักดิ์ศรีที่เท่าเทียมกันในอัตลักษณ์ที่แตกต่างได้ในขณะเดียวกัน¹⁴

บทสรุป

แล้วอะไรคือคำตอบของผู้เขียนต่อคำถาม *What is a fair international society?* สำหรับผู้เขียนแล้ว สังคมระหว่างประเทศที่ยุติธรรมคือสังคมที่เป็นธรรม (equitable) ในแง่ของเศรษฐกิจและสังคมและให้เกียรติซึ่งกันและกัน (decent)¹⁵ ซึ่งเป็นเป้าหมายของ

¹⁰Tourme-Jouannet, Ibid., pp. 184-185.

¹¹Ibid., p. 217.

¹²Ibid., p. 206.

¹³Ibid., p. 207.

¹⁴Ibid., p. 210.

¹⁵Ibid., p. 218.

กฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยการพัฒนาและการรับรอง และท้ายที่สุดแล้วจะต้องเป็นความเป็นธรรมที่มีมนุษย์เป็นศูนย์กลาง เป็นไปเพื่อประโยชน์ของมนุษย์ มิใช่ของรัฐ¹⁶

ข้อวิพากษ์

หนังสือเล่มนี้มีขนาดที่กะทัดรัด (219 หน้า) แต่อัดแน่นไปด้วยประวัติความเป็นมาและประเด็นคำถามที่สำคัญและน่าสนใจของกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยการพัฒนาและการรับรองที่แสดงให้เห็นความพยายามของผู้เขียนในการมองทุกๆ ประเด็นอย่างรอบด้านที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ หนังสือเล่มนี้จึงมีคุณค่าและเหมาะสมสำหรับนักกฎหมายระหว่างประเทศและผู้ที่สนใจที่จะได้ทำความรู้จักกับกฎหมายทั้งสองสาขานี้ในเบื้องต้น ได้รับรู้ถึงความซับซ้อน ย้อนแย้งและข้อจำกัดของกฎหมายสองสาขานี้ รวมถึงตั้งคำถามต่อระบบกฎหมายระหว่างประเทศที่เป็นอยู่

อย่างไรก็ดี ผู้วิพากษ์มีข้อเสนอแนะบางประการ กล่าวคือ ข้อถกเถียงของผู้เขียนตลอดทั้งเล่มมีการอ้างอิงที่ค่อนข้างน้อย ผู้เขียนจะสามารถช่วยให้ผู้อ่านคล้อยตามความเห็นของตนได้ดีขึ้นทั้งในประเด็นที่เป็นข้อกฎหมายและข้อเท็จจริงหากผู้เขียนเพิ่มเติมการอ้างอิงให้ครบถ้วน นอกจากนี้ การกล่าวถึงประเด็นต่างๆ ที่หลากหลายในพื้นที่ที่จำกัด ผู้เขียนจึงขาดการอธิบายหรือยกตัวอย่างที่ชัดเจนในบางประเด็น เช่น การที่ผู้เขียนกล่าวถึงปัญหาของนโยบายการต่อสู้กับปัญหาความยากจนโดยมิได้อธิบายว่านโยบายดังกล่าวมีหลักการหรือวิธีการอย่างไร¹⁷ ทำให้ผู้อ่านไม่สามารถเข้าใจได้อย่างถ่องแท้ถึงปัญหาของนโยบายนี้หรืออาจไม่คล้อยตามข้อคิดเห็นของผู้เขียน

¹⁶Ibid, p. 219.

¹⁷Tourme-Jouannet, ibid., pp. 61-65.

บรรณานุกรม

Tourme-Jouannet, Emmanuelle. **What is a Fair International Society**. Oxford: Hart Publishing, 2013.